

Vážený pan
Petr Fiala, předseda vlády ČR
Úřad vlády České republiky
nábřeží Edvarda Beneše 4
Praha 1 - Malá Strana

V Praze dne 11. května 2022

Vážený pane premiére,

obracím se na Vás tímto dopisem jménem české kanceláře Transparency International (TI ČR), která je součástí globální nevládní protikorupční sítě. TI ČR již více než 24 let aktivně omezuje korupci v naší zemi. Dlouhodobě se mimo jiné věnujeme problematice rozkrývání majetkových struktur, dále tématu praní špinavých peněz a v neposlední řadě daňovým rájům.

Na začátku července Česká republika prostřednictvím Vaší vlády převezme od Francie předsednictví v Radě Evropské unie. Ačkoliv není v současné době možné přesně předvídat další vývoj na Ukrajině, která je napadena Ruskou federací, je ale téměř jisté, že Česká republika, jako předsedající země evropské sedmadvacítky, bude mít na starosti nelehkou agendu spojenou s řešením války, humanitárními a ekonomickými dopady a s bojem proti ruskému mocenskému a zájmovému vlivu v Evropě.

Proto TI ČR identifikovala boj proti praní špinavých peněz jako jednu z priorit, na které by měla Vláda ČR myslet nejen během určování hlavních priorit předsednictví, ale také během samotného řízení v Radě EU. Předsednická role Česku mimo jiné umožní moderovat diskusi o této problematice.

Válka na Ukrajině otevřeně ukázala, že Evropská unie (EU) dlouhodobě zaostává v řešení rizik a hrozeb týkající se daňových rájů a praní špinavých peněz, udělování zlatých viz a pasů, za kterými často stojí právě špinavé peníze ruských kleptokratů, ve financování politických subjektů v Evropské unii z ruských financí, dále v nastavení pravidel EU pro zabavování majetku a kapitálu oligarchů a v neposlední řadě také v efektivnějším monitorování lobbistických aktivit.

Vaše vláda bude celé druhé pololetí roku 2022, do předání Švédsku, udávat tón celé EU. Každá předsedající země stanovuje pro své předsednictví obvykle 3 hlavní priority, ty české známe zatím jen v podobě tzv. východisek¹. Francie například představila kompletní priority až v prosinci 2021, nejedná se tedy o vybočení z tradic. Zároveň je důležité i to, jaké priority si pro předsednictví stanoví jednotlivé resorty a instituce.

¹ <https://www.vlada.cz/assets/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/36289-VV-EU-III-material-Vychodiska.pdf>

„Hlídáme veřejný zájem, hájíme efektivní a odpovědnou správu země.“

Je třeba připomenout, že během posledního předsednictví ČR padla vláda Mirka Topolánka. Předsednictví se zmítalo v chaosu a Česko se rozhodně nepředvedlo v nejsilnější formě. Po více než deseti letech tak přichází šance představit se jako funkční, moderní stát, který pružně reaguje na turbulentní mezinárodní situaci, ale který také plní dlouhodobé vize.

Transparency je expertní protikorupční nevládní organizace a jako součást občanské společnosti chceme v této nelehké době pomoci sdílením našich lokálních i mezinárodních zkušeností.

České předsednictví EU by mělo využít jedinečnou příležitost nastavit jednotný evropský standard pro boj proti praní špinavých peněz a financování terorismu. Toho lze docílit, pokud se podaří sjednotit definici skutečného majitele i způsob fungování národních evidencí skutečných majitelů tak, aby bylo možné efektivně vymáhat protikorupční opatření na celoevropské úrovni.

Řešení praní špinavých peněz (Anti-Money Laundering – AML) je zastřešujícím tématem pro několik konkrétních problematik. Proto Vám TI představuje klíčové body, které by měly být na půdě EU aktivně řešeny, a to jak na nejvyšší politické a legislativní úrovni, tak i v rámci bezpečnostních složek, které se AML věnují. S těmito body příští týden, tedy ve středu 18. května 2022, seznámíme i širokou veřejnost a zástupce médií.

1) Daňové ráje a opatření proti praní špinavých peněz

Ačkoliv se AML problematika² na úrovni EU neustále vyvíjí, zůstává skrývání majetků v anonymních společnostech jednou z hlavních překážek pro vymáhání většiny protikorupčních opatření.

Bohužel přes veškerou snahu přetrvává v členských státech EU velice odlišná praxe v kvalitě dat o skutečných majitelích³. Postoje k daňovým rájům⁴ narážejí mimo jiné na odpor členských států, které mají vlažný postoj k optimalizaci daní velkých korporací.

Diskuse nad novelou směrnice proti praní peněz a financování terorismu je ideálním prostředkem, jak zajistit dostatečný a jednotný zásah proti přílivu toxického kapitálu do EU. To se nepodaří, dokud nebudeme schopni mapovat majetková schémata v offshorových destinacích.

2) Zlatá víza a pasy

Zlatá víza či pasy⁵ jsou programy, které umožňují získat rezidenturu či občanství osobě, která si s sebou přinese velký objem financí určených na investování do tamní ekonomiky. Takový program je ale vysoce náchylný na korupční schémata a je často používán oligarchy.

² <https://www.transparency.cz/stosestka-jak-se-perou-ruske-spinave-penize-v-cesku/>

³ <https://www.transparency.cz/evidence-skutecných-majitelu-neplni-svou-rolí-data-jsou-neaktualni-a-nepresna/>

⁴ <https://www.transparency.cz/danove-raje-jako-globalni-problem-ktery-dopada-na-kvalitu-zivota-v-cesku/>

⁵ <https://transparency.eu/time-for-the-european-commission-to-tackle-the-sale-of-eu-citizenship/>

„Hlídáme veřejný zájem, hájíme efektivní a odpovědnou správu země.“

Evropský parlament dlouhodobě vyjadřuje nespokojenost nad současným fungováním zlatých víz ve státech EU a také nad existencí zlatých pasů. Jedná se o možnost zakoupit občanství v jednom ze tří států EU, který takový systém doposud mají, konkrétně: Kypr, Malta a Bulharsko.

V březnu 2022 Evropský parlament vyzval Evropskou komisi k vypracování návrhu legislativy, která by od roku 2025 zakázala existenci programů zlatých pasů v EU a která by značně ztížila podmínky pro jejich získání. V dubnu 2022 zaslala Evropská komise Maltě stanovisko⁶, ve kterém tento členský stát upozorňuje, že programy zlatých víz jsou podle ní v rozporu se zákony EU.

3) Financování politických subjektů v EU z ruských financí

Financování politických stran a politických hnutí a jejich kampaní ze strany Ruska je dlouhodobým problémem napříč EU. V řadě členských zemí je to dovoleno přímo zákonem, jinde Putinův Kreml využil právní mezery, přičemž původ finančních prostředků byl často skrytý.

Vzhledem k tomu, že třetina zemí EU stále povoluje formy zahraničního financování politických subjektů, měla by být tato praxe zakázána v rámci celé EU, na což apeluje i naše bruselská kancelář TI EU⁷.

Tam, kde zákazy existují, existují i mezery, které umožňují obcházení už tak skromných pravidel. Ruská federace s cílem posílit své zahraniční zájmy investuje finance přes podezřelé třetí strany, zaměstnává vlivné politiky, poskytují bankovní půjčky nebo platí za reklamu.

Legislativní nedostatky tak musí být odstraněny v unijních i vnitrostátních právních předpisech, a to s důrazem na jejich budoucí uplatnitelnost vůči jakémukoliv problematickému zahraničnímu sponzorování.

4) Pravidla EU pro zabavování majetku a kapitálu oligarchů

V souvislosti s nově zavedenými sankcemi proti ruským oligarchům se ukazuje, že EU je stále vnímána jako poklidný přístav pro toxický kapitál. Proto musí být zajištěn flexibilní a celoevropský přístup k zajišťování majetku⁸ všech osob na sankčních seznamech či majetku legalizovaného z trestné činnosti.

V této oblasti pak může pomoci i spolupráce s občanskou společností, např. investigativní novináři nebo expertní nevládní organizace, která může pomoci s rozkrýváním majetku a majetkových vazeb skrze veřejně dostupné nástroje.

Pro omezení praní špinavých peněz potřebujeme také jednotná, obecně platná pravidla, a to pro jakýkoliv toxický kapitál a skrytý vliv, který by do EU mohl proudit.

⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_2068

⁷ <https://transparency.eu/ukraine/>

⁸ <https://www.transparency.org/en/news/countering-russian-kleptocrats-wests-response-to-assault-on-ukraine>

5) Regulace lobbingu

Lobbing⁹ je legitimním demokratickým nástrojem sloužícím k prosazování dílčích zájmů. Evropské předsednictví nabízí unikátní možnost toto komplexní téma zvednout. Ruská invaze na Ukrajinu a provázanost ruského vlivu v členských státech EU ukazuje, jak je důležité monitorovat¹⁰ lobbistické aktivity pro pochopení širšího politického kontextu.

Česká republika má dlouhodobě podstatnou nevýhodu, a tou je absence zákona o lobbingu. Vláda ČR má šanci přistoupit alespoň k seberegulačním mechanismům, a přenést tak dobrou praxi z evropské na národní úroveň. Alespoň pro dobu trvání předsednictví by měla ČR zavést jednoduchá opatření, která jsou na Západě nedílnou součástí lobbistických aktivit, a to zveřejňovat lobbistické schůzky, které se týkají zakázek spojených s předsednictvím nebo s nastavováním politik.

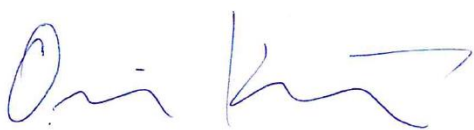
Nejenže tím mohou nastavit precedens pro další předsednictví z pohledu otevřenosti vůči veřejnosti v EU, ale zároveň mohou pomoci praktickou formou neformálně nastavit principy pro fungování lobbingu i na domácí půdě.

Česká kancelář TI takto online informuje¹¹ o vlastních lobbistických schůzkách už od roku 2015. TI EU pak od roku 2014 přináší online přehled¹² o lobbistických aktivitách v rámci Evropské komise a Evropského parlamentu, které instituce samy zveřejňují.

O dalších protikorupčních oblastech, které by Vláda ČR měla aktivně řešit v rámci České republiky, se dále dozvíte na webu TI¹³.

Věřím, že výše uvedené body a mezinárodní expertíza Transparency International pomohou k efektivnějšímu řešení současné nelehké situace a budou inspirací pro vládní agendu nejen po dobu předsednictví České republiky v rámci Evropské unie.

S pozdravem

Ondřej Kopečný

ředitel

Transparency International - Česká republika, o.p.s.

⁹ <https://www.transparency.cz/lobbing-je-legitimni-demokraticky-nastroj-kteremu-v-cesku-chybi-zakonna-regulace/>

¹⁰ <https://transparency.eu/halting-russian-state-cash-for-eu-influence/>

¹¹ <https://www.transparency.cz/otevreny-lobbisticky-diar/>

¹² <https://www.integritywatch.eu>

¹³ <https://www.transparency.cz/protikorupcni-priority-ceske-kancelare-transparency-international-2022-2023/>